

۱ - رابطه میان موضوع و محمول در قضایای «برخی دانشجویان دیپلمه نیستند.» و «استوانه وزن ندارد.» به ترتیب، کدام است؟

- ① امکانی - امکانی ② امکانی - وجوبی ③ امتناعی - امتناعی ④ امتناعی - وجوبی

۲ - اگر وجود جزء مفهوم ماهیت بود، آنگاه

- ① دو مفهوم از یک واقعیت قابل انتزاع نبود ② وجود و ماهیت عین هم بودند
③ هیچ ماهیتی با ماهیت دیگر تفاوتی نداشت ④ همه ماهیات واجب‌الوجود بودند

۳ - کدام مورد، عبارت را هماهنگ با نظر تجربه‌گرایان و به‌درستی کامل می‌کند؟

«انسان بارها مواردی مانند سوختن چوب پس از آتش گرفتن یا روشنی زمین پس از طلوع خورشید را مشاهده کرده و ...»

- ① تصور کرده است که میان این گونه پدیده‌های متوالی، رابطه‌ای تخلف‌ناپذیر وجود دارد.
② متوجه شده است که میان برخی پدیده‌ها، نوعی رابطه ضروری برقرار است که آن را علیت می‌نامیم.
③ نتیجه گرفته است که کشف پدیده‌های متوالی، فقط از طریق تجربه و آزمایش امکان‌پذیر است.
④ کشف کرده که اصل علیت، مصادیقی دارد مانند سوختن چوب در آتش یا روشنی زمین در اثر طلوع خورشید.

۴ - کدام عبارت درست است؟

- ① یکی از نتایج مهمی که ابن‌سینا از برهان خاص خود بر اثبات خدا می‌گیرد این است که واجب‌الوجود بالغير وجود دارد.
② فارابی و ابن‌سینا در براهین خود بر اثبات خدا، هر یک به شیوه‌ای، اصل علیت را مورد تبیین و بررسی قرار داده‌اند.
③ فیلسوفان مسلمان براساس این اصل که هر چیز علتی دارد، نتیجه می‌گیرند که سلسله علت‌های جهان به یک علت غیرمعلول منتهی می‌شود.
④ هر برهانی که اثبات کند، در رأس سلسله علل، باید یک علت غیرمعلول باشد، در عین حال که محال بودن تسلسل را نشان داده، وجود خدا را هم اثبات کرده است.

۵ - با توجه به نظام فلسفی ملاصدرا، کدام عبارت درست است؟

- ① برهان خاص ملاصدرا در اثبات خدا، فقط با در نظر گرفتن اصالت وجود، وحدت حقیقت و مراتب داشتن آن، قابل فهم و تبیین است.
② ملاصدرا براساس سه اصل اصالت و وحدت وجود و مراتب داشتن آن، نظام جهان را تبیین می‌کند و حق را غنی بالذات و خارج از این نظام می‌داند.
③ براساس اصل اصالت وجود، تنوع و کثرتی که در موجودات جهان وجود دارد، حاکی از وجودهای مختلفی است که همگی از وجود یگانه‌ای هستی گرفته‌اند.
④ تفاوت ملاصدرا با عارفان در مسئله وحدت حقیقت وجود این است که وی آن را مستدل می‌کند و نشان می‌دهد که کثرت، به جنبه ماهوی موجودات بازمی‌گردد.

۶ - نتیجه فلسفی کاربرد هراکلیتوس از مفهوم «لوگوس»، در کدام عبارت به‌نحو مناسب‌تری بیان شده است؟

- ① سخن انسان در واقع، اندیشه‌های یک حقیقت متعالی است.
② حقیقتی برتر از عقل انسان وجود دارد که عقل مظهر او است.
③ آنچه در ذهن انسان است، با کلام ظاهر می‌شود و به دیگران می‌رسد.
④ لوگوس، هم به‌معنای وجود متعالی و هم به‌معنای کلمه و سخن است.

۷ - ملاصدرا کدام عبارت را می‌پذیرد؟

- ① اصالت وجود می‌گوید اگر برای مثال یک کیبوتر را در نظر بگیرید، مایزاء واقعیت، وجود این کیبوتر است و کیبوتر بودنش، همان وجود داشتنش است.
② ذهن عادی چنین می‌فهمد که در جهان ماهیت‌هایی مانند انسان و اسب و شیر هست که مفهوم مشترک وجود را به‌نحو یکسان از آنها می‌فهمیم.
③ هنگامی که زردآلویی را جلوی چشمان خود می‌گیریم و با دقت به آن می‌نگریم، ذهن ما وجود زردآلو را هم، از زردآلو بودن آن نتیجه می‌گیرد.
④ حقیقت مانند کانون نور است که هم نور ضعیف و هم نور قوی در آن هست و ترکیب نور قوی و نور ضعیف، همان ترکیب ماهیت و وجود است.

۸ - کدام عبارت با دیدگاه‌های ابن‌سینا سازگاری بیشتری دارد؟

- ۱) شناخت جهان طبیعت به مدد مشاهده، استقرا، روش تجربی و بر اساس اصول عقلانی امکان‌پذیر می‌شود.
- ۲) مشاهده دقیق، استقرا و آزمایش‌های مکرر، دانشمند را به یک بینش کلی نسبت به مراتب وجود می‌رساند.
- ۳) با بررسی و مطالعه تجربی تک‌تک موجودات جهان، وجود یک مبدأ که خالق نظام احسن است، اثبات می‌شود.
- ۴) هریک از موجودات عالم، طبیعتی دارد که هم آثار آن موجود را تعیین می‌کند و هم منشاء آثار کل عالم طبیعت می‌شود.

۹ - با توجه به اصل علیت و فروع آن، کدام نتیجه قابل قبول است؟

- ۱) امکان ندارد دو پدیده مشابه، از دو علت متفاوت ناشی شده باشند.
- ۲) هر گاه دو پدیده، همواره همراه یکدیگر وجود پیدا کنند، حتماً یکی از آنها علت و دیگری معلول است.
- ۳) هر گاه یک پدیده دارای آثار متفاوتی باشد، می‌توان از وجود یکی از آن آثار، وجود دیگری را احتمال داد.
- ۴) اگر از همکاری چند پدیده با یکدیگر، اثر خاصی پدید آید، آن اثر را می‌توان به تک‌تک پدیده‌ها نسبت داد.

۱۰ - کدام گزاره در مرحله عقل بالملکه و کدام یک در مرحله عقل بالفعل، قابل درک و دریافت است؟

- ۱) هر مجموعه‌ای زیرمجموعه‌اش را در بر می‌گیرد. - برخی از گزاره‌ها با استدلال قابل اثبات‌اند.
- ۲) همه فلزها بر اثر حرارت منبسط می‌شوند. - یک عبارت نمی‌تواند هم تصور باشد و هم تصدیق.
- ۳) انسان دارای قوایی برای شناخت واقعیات است. - موجود مادی یا جاندار است یا بی‌جان.
- ۴) هر مثلثی سه زاویه دارد. - ذهن براساس قواعد خاصی عمل می‌کند.

۱۱ - کدام عبارت درست است؟

- ۱) درک علت برخی از حوادث، به استفاده از حس و تجربه نیازی ندارد.
- ۲) از نظر هیوم، ضرورت میان علت و معلول نوعی تداعی در ذهن ایجاد می‌کند.
- ۳) دکارت معتقد است انسان علت هر معلولی را با درکی فطری، متوجه می‌شود.
- ۴) همه فیلسوفان توافق دارند که بدون تلاش‌های تجربی، پذیرش علیت ممکن نیست.

۱۲ - کدام عبارت درست است؟

- ۱) معلول با صرف نظر از علت خود، امکان ذاتی دارد؛ اما غیرممکن است که با وجود علت تامه یا ناقصه، بر حالت امکان ذاتی باقی بماند.
- ۲) هیچ فیلسوفی وجود ندارد که وقوع اتفاقی حوادث را امکان‌پذیر بدانند، به عبارت دیگر، همگی باور دارند که میان هر حادثه یا علل آن، رابطه ضروری برقرار است.
- ۳) اگر فیلسوفی معتقد باشد که اصل سنخیت از طریق تجربه به دست می‌آید، نمی‌توانند وقوع اتفاق - به معنای نفی اصل سنخیت - را در حوادث بعدی، غیرممکن بدانند.
- ۴) هر چند هیوم، معتقد است رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست، اما در نهایت از یک راه تجربی آن را تبیین می‌کند؛ یعنی اصل علیت را تجربی می‌داند.

۱۳ - شناخت کدام مورد، به دانش عملی مربوط می‌شود؟

- ۱) قوانینی که دلایل افول و نابودی تمدن‌های انسانی را نشان می‌دهند.
- ۲) عواملی که باعث شده رفتار انسان از سایر انواع حیوان متمایز باشد.
- ۳) قوانینی که در تأمین عدالت اجتماعی و اقتصادی مؤثر هستند.
- ۴) عواملی که باعث مقاومت بدن در مقابل بیماری‌ها می‌شوند.

۱۴ - کدام عبارت با نظرات ابن‌سینا سازگار است؟

- ۱) آنچه که با عنوان «عقل کل» یاد شده، نام دیگری برای خدا است که خود جزئی از عالم عقول است.
- ۲) مرحله عقل بالملکه مرحله‌ای است که عقل از حالت هیولائی خارج شده و معلومات ساده‌ای را کسب کرده است.
- ۳) منزلت عقل فعال نسبت به عقل انسان، همان منزلت چشم نسبت به نور است، با چشم است که نور مشهود می‌شود.
- ۴) دستگاه تفکر و استدلال انسان در آغاز بالقوه است و شکوفایی آن مرحله به مرحله و نیازمند عالم عقول است.

۱۵ - کدام عبارت درست است؟

- ۱ هرچه که فرض شود ضرورتاً دو حیثیت دارد: هستی و چیستی.
- ۲ از میان نسب اربع، نسبت میان ماهیت یک چیز با وجود همان چیز، تساوی است.
- ۳ اشاره کردن به چیزی، بدون اینکه به نوعی وجود آن را باور داشته باشیم، غیرممکن است.
- ۴ وقتی چیزی را واقعی می‌پنداریم و سپس می‌فهمیم وجود نداشته، یعنی ماهیتش را نشناخته‌ایم.

۱۶ - کدام عبارت، وجه تمایز برهان خاص ابن‌سینا و ملاصدرا را در اثبات خدا، به نحو دقیق‌تری بیان می‌کند؟

- ۱ ملاصدرا برخلاف ابن‌سینا، ماهیت را نسبت به وجود و عدم علی‌السویه نمی‌داند.
- ۲ ابن‌سینا از رابطه میان علت و معلول استفاده می‌کند و ملاصدرا از رابطه بی‌نیاز و نیازمند.
- ۳ ابن‌سینا از تساوی موجودات نسبت به وجود و عدم می‌گوید و ملاصدرا از فقر آنها نسبت به غنی بالذات.
- ۴ ملاصدرا هستی موجود را عین وابستگی او می‌داند و ابن‌سینا تساوی ذات موجود نسبت به وجود و عدم را ملاک نیازش.

۱۷ - ملاک درستی یا نادرستی یک گزاره از نظر یک فیلسوف، کدام است؟

- ۱ بتوان نوعی استدلال در درستی آن گزاره اقامه کرد.
- ۲ عقل بتواند درباره‌ی هستی و چیستی آن گزاره بیندیشد.
- ۳ استدلال برهانی، مطابقت آن گزاره را با واقعیت اثبات کند.
- ۴ استدلال‌های عقلی، سازگاری آن را با مبانی و اصول فلسفه نشان دهند.

۱۸ - کدام عبارت، تفاوت حکمت اشراقی با حکمت مشایی را به نحو دقیق‌تری بیان می‌کند؟

- ۱ بحث و استدلال را برای مطالعه مسائل وجود، کافی نمی‌داند.
- ۲ اساس آن سلوک معنوی و عرفانی و مجاهدت با نفس است.
- ۳ به جای فلسفه ارسطو و یونان، از حکمت ایران باستان بهره می‌برد.
- ۴ به جای مسئله واقعیت و وجود، به مسئله نور و مطالب مربوط به آن می‌پردازد.

۱۹ - در کدام مورد، نسبت میان موضوع و محمول در هر دو قضیه یکسان است؟

- ۱ آب مایعی بی‌رنگ است - فعل کلمه‌ای است که انجام کاری را می‌رساند.
- ۲ چوب عایق است - یکی از انواع ویروس‌ها، ویروس آنفلوانزا است.
- ۳ کره زمین دارای آب است - هر جسمی دارای مکان است.
- ۴ اکسیژن، از انواع گازها است - فلز نوعی ماده است.

۲۰ - کدام عبارت بیانگر نظر فیلسوفان مسلمان است؟

- ۱ استفاده از استدلال‌های عقلی صرف، ممکن است نتایجی مخالف وحی در پی داشته باشد؛ در این صورت باید با تلاش علمی، از تعارض‌های ظاهری آن دو کاست.
- ۲ آنچه که معارف وحی را برای غیرپیامبران قابل فهم و استفاده می‌کند، عقل است و ایمان جاهلانه، گمراه‌کننده و خطرناک است.
- ۳ استدلال عقلی، شهود و وحی، راه‌هایی برای نیل به حقیقت‌اند؛ بنابراین در همه موضوعات به نتایج یکسان می‌رسند.
- ۴ عالی‌ترین مرتبه شهود که وحی است و به پیامبران الهی اختصاص دارد، فقط از طریق تهذیب نفس قابل دستیابی است.

۲۱ - کدام عبارت به ترتیب، بیانگر شباهت و تفاوت نظر دکارت با کانت در حوزه معرفت‌شناسی است؟

- ۱ حواس و عقل، هر یک، یافته‌های خاص خود را دارند. - پایه‌های عقلانی علوم تجربی از طریق تجربه قابل دستیابی نیستند.
- ۲ معرفت به وجود نفس مجرد، از تجربه حاصل نشده است. - با استدلال عقلی می‌توان وجود خدا را اثبات کرد.
- ۳ مفهوم علیت در قوه ادراکی انسان وجود دارد. - روش عقلی، تنها یکی از روش‌های شناخت پدیده‌ها است.
- ۴ درک مصادیق علیت، توسط حواس صورت می‌گیرد. - درک وجود خدا، نیازی به حس و تجربه ندارد.

۲۲ - کدام تعریف برای «معلول» مناسب‌تر است؟

- ۱ چیزی که علت به او وجود می‌دهد.
- ۲ چیزی که در حالت تساوی میان وجود و عدم است.
- ۳ آنچه که به دیگری وابسته است.
- ۴ آنچه که از دیگری هستی می‌گیرد.

۲۳- به ترتیب، هر یک از موارد زیر با کدام مرحله از مراحل عقل مرتبط است؟

- هر مجموعه‌ای زیرمجموعه‌های خود را دربر می‌گیرد.
 - حیوانات یا خزنده هستند یا بر روی دو پا راه می‌روند.
 - دو قضیه متضاد قابل جمع در صدق نیستند.
- ① عقل بالفعل - عقل بالفعل - عقل بالفعل
 ② عقل بالفعل - عقل بالفعل - عقل بالفعل
 ③ عقل بالملکه - عقل بالفعل - عقل بالملکه
 ④ عقل بالفعل - عقل بالفعل - عقل بالملکه

۲۴- کدام عبارت درباره‌ی مشرب فلسفی ملاصدرا نادرست است؟

- ① همه‌ی مباحث فلسفی وی، از معیارهای پذیرفته‌شده در دانش فلسفه تبعیت می‌کنند.
- ② با آثار عرفا به‌خوبی آشنایی داشته و در شکل‌گیری نظام فلسفی او مؤثر بوده است.
- ③ در اثبات برخی حقایق فلسفی، از آیات قرآن به‌عنوان مقدمات استدلال‌هایش استفاده کرده است.
- ④ مکتب فکری او ثمره‌ی پیوند فلسفه‌های مشایی و اشراقی و بهره‌مندی از شهود قلبی و وحی قرآنی است.

۲۵- کدام عبارت برای یک فیلسوف تجربه‌گرا غیرقابل پذیرش است؟

- ① روشی که عقل با آن به شناخت واقعیت می‌رسد، روش تجربی است.
- ② انسان به کمک عقل، امور زندگی خود را تدبیر می‌کند.
- ③ عقل انسان، قادر به شناخت قانون‌های طبیعت است.
- ④ عقل، نقشی در بررسی و اثبات درستی گزاره‌ها ندارد.

۲۶- حمل «اسم بر لفظ» و «گرد بر دایره» به ترتیب، با کدام مورد یکسان است؟

- ① دارای برگ بر درخت - قیمتی بر طلا
- ② انسان بر رشدکننده - جسمانی بر هوا
- ③ شکل بر پنج‌ضلعی - ادیب بر شاعر
- ④ موجود بر ماهیت - فرد بر عدد اول

۲۷- موضوعی فرضی را در نظر می‌گیریم که هرگز مصداق خارجی نداشته و نخواهد داشت. کدام مطلب را درباره‌ی این موضوع با اطمینان می‌توان گفت؟

- ① تاکنون موجودی که علت تامه‌اش باشد، تحقق نیافته است.
- ② ذات این موضوع تاکنون از هستی امتناع داشته است.
- ③ به دلیل نبودن همیشگی علت تامه، ممتنع بالذات است.
- ④ این موضوع و علت آن، هیچ‌یک، امکان وجود ندارند.

۲۸- این عبارت مورد تایید کدام گروه قرار خواهد گرفت؟

«کودک با مشاهده‌ی حوادث جهان، به مرور پی می‌برد که میان برخی از پدیده‌ها نوعی توالی وجود دارد که تکرار می‌شود.»

- ① فقط فیلسوفان تجربه‌گرا
- ② فقط فیلسوفان عقل‌گرا
- ③ همه‌ی فیلسوفان عقل‌گرا و تجربه‌گرا
- ④ همه‌ی فیلسوفان تجربه‌گرا به جز هیوم

۲۹- کدام مورد را می‌توان به نحو خاص، لازمه‌ی اصل وجوب علی دانست؟

- ① وجود همه‌ی موجودات، پس از وجود علت آنهاست.
- ② ماهیت ممکنات نسبت به وجود و عدم، مساوی است.
- ③ هر جزئی از اجزای جهان به جزء دیگر نیازمند است.
- ④ بود و نبود علت نشانه‌ی بود و نبود معلول است و برعکس.

۳۰- کدام عبارت تفاوت اصلی میان فیلسوفان مسلمان را با پراگماتیست‌های معناگرا، در باب معناداری زندگی بیان می‌کند؟

- ① اولین شرط معناداری زندگی، اثبات خدا با دلایل و مبانی عقلی است.
- ② لازمه‌ی معناداری زندگی نه تنها پذیرش خدا، بلکه اثبات عقلی صفات اوست.
- ③ تا وقتی که خدا را با عقل باور نکنیم، نمی‌توانیم حضور او را احساس کنیم.
- ④ باور خدا و برقراری ارتباط با اوست که سامان‌بخش یک زندگی معنادار است.

۳۱- کدام عبارت نادرست است؟

- ① هیچ فیلسوف پوزیتیویستی، منکر نقش عقل، در یافته‌های انسان از واقعیت‌های جهان هستی نیست.
- ② اختلاف میان فیلسوفان غربی درباره‌ی محدوده‌ی کارآمدی عقل، با تأثیرپذیری از ترجمه‌ی آثار ابن‌سینا و ابن‌رشد آغاز شد.
- ③ امروزه در اروپا عقل به عقل تجربی تقلیل یافته، اما کارکردهای عقل اعتبار خود را به کلی از دست نداده است.
- ④ دکاروت و عقل‌گرایان پس از وی، درباره‌ی عقل و ماهیت آن با فیلسوفانی مانند ارسطو و ابن‌سینا اختلاف اساسی دارند.

۳۲ - کدام مورد در شمار کارکردهای عقل در مرحله بالملکه است؟

- ۱) درک تأثیر گذر زمان بر جسمی مانند A
 ۲) جست‌وجوی علت روشنایی پس از دیدن آن
 ۳) تشخیص تعارض دو رفتار و تأثیر آن بر مخاطب
 ۴) فهم اینکه دو جسم، هم‌زمان در یک‌جا نمی‌گنجند

۳۳ - کدام عبارت معنای «ماهیت و اعتباری بودن آن» را در حکمت متعالیه، به نحو مناسب‌تری بیان می‌کند؟

- ۱) مفهومی که ذهن از حقیقت موجودات انتزاع می‌کند
 ۲) مفهومی که تمایز و اختلاف موجودات به آن برمی‌گردد
 ۳) مفهومی که از چیستی هر موجود در ذهن منعکس می‌شود
 ۴) چیستی موجودات که ساخته و پرداخته ذهن اشخاص است

۳۴ - اولین مقدمه برهان حرکت ارسطو کدام است؟

- ۱) تسلسل محال است.
 ۲) در جهان حرکت وجود دارد.
 ۳) محرکی وجود دارد که متحرک نیست.
 ۴) اگر چیزی محرک باشد، نباید متحرک باشد.

۳۵ - نظریه فیلسوفان مسلمان درباره عقلی بودن اصل علیت، به کدام سؤال پاسخ می‌دهد؟

- ۱) ذهن چگونه از تجربه، به رابطه علیت پی می‌برد؟
 ۲) انسان چگونه رابطه علیت را درک کرده است؟
 ۳) چرا پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند؟
 ۴) ذهن چگونه رابطه علیت را می‌سازد؟

۳۶ - کدام عبارت با دیدگاه‌های افلاطون ناسازگار است؟

- ۱) نظم، از عقل ناشی می‌شود و در آن ریشه دارد.
 ۲) امر تغییرناپذیر را فقط با تعقل می‌توان درک کرد.
 ۳) ساختار کلی جهان را با چندخدایی نمی‌توان توضیح داد.
 ۴) «مثال خیر» چون خورشیدی است که از حقیقت پرتو می‌گیرد.

۳۷ - شناخت کدام مورد به دانش عملی مربوط می‌شود؟

- ۱) حد اعتدال قوای سه‌گانه نفس انسانی
 ۲) ویژگی ذاتی انسان و کارکردهای آن
 ۳) بررسی تجرد یا مادیت نفس انسان
 ۴) بررسی ویژگی‌های مغز انسان

۳۸ - هیوم، دلایل دکارت و دیگر فیلسوفان عقل‌گرا را درباره خداوند نامعتبر می‌داند، زیرا معتقد است:

- ۱) مهم‌ترین برهان بر اثبات وجود خدا، برهان نظم است.
 ۲) هیچ نوع شناختی مستقل از حس و تجربه وجود ندارد.
 ۳) این براهین توانایی اثبات واجب‌الوجود بالذات را ندارند.
 ۴) برای اثبات خدا، فقط دلایل تجربی از اعتبار برخوردارند.

۳۹ - کدام‌یک، از مقدمات برهان فارابی بر اثبات خدا شمرده نمی‌شود؟

- ۱) فقط در صورتی که علت وجود داشته باشد، معلوم هم هست.
 ۲) ممکن است یک علت، در عین حال معلول هم باشد.
 ۳) هرچه که واقعیت دارد، باید دارای علتی باشد.
 ۴) بی‌شک، موجوداتی در جهان وجود دارند.

۴۰ - کدام عامل نزد حکمای مسیحی قرون یازدهم تا سیزدهم میلادی، به حاکمیت عقل در برابر دین منجر شد؟

- ۱) کشف توانایی عقل برای اثبات و تبیین مسائل دینی
 ۲) انشعاب فیلسوفان اروپایی به دو دسته عقل‌گرا و تجربه‌گرا
 ۳) روی آوردن فیلسوفان به عقل و تبیین عقلانی مسائل دینی
 ۴) ناسازگاری میان تبیین عقلانی مسائل دینی با مبانی اولیه کلیسای کاتولیک

۴۱ - کدام عبارت درست است؟

- ۱) رخ دادن حوادث غیرمنتظره و پیش‌بینی‌نشده در طبیعت، نشان می‌دهد که قوانین طبیعی، قطعی نیست.
 ۲) هرگاه مجموعه‌ای از حوادث، طی یک فرایند به نتیجه خاصی منتهی شوند، این فرایند باید برنامه‌ریزی شده باشد.
 ۳) این نظر که موجودات زنده حاصل تکامل تدریجی موجودات ساده‌ترند، با اعتقاد به علیت سازگار نیست.
 ۴) این تصور که جهان در اثر انفجار یک ماده بسیار فشرده گسترش یافته، علت نخستین را نفی می‌کند.

۴۲ - فرض سلسله‌ای نامتناهی از علت‌ها که هر علتی وابسته به علت قبل از خود باشد، کدام نتیجه نهایی را به دنبال دارد؟

- ۱) وجود هیچ معلولی ضرورت پیدا نمی‌کند.
 ۲) تسلسل علل نامتناهی پیش می‌آید.
 ۳) مجموعه علت و معلول‌ها بی‌شمار می‌شوند.
 ۴) به علتی که معلول نباشد، نمی‌رسیم.

۴۳- هر یک از موارد «الف» و «ب» به ترتیب، با کدام یک از عوامل زمینه ساز حیات عقلی جامعهٔ نوخاستهٔ مسلمانان، تناسب بیشتری دارد؟
 الف) قرآن کریم می‌فرماید: «اوست اول و آخر و اوست ظاهر و باطن.»
 ب) پیامبر (ص) از میان دو گروه که یکی به عبادت و دیگری به گفت‌وگوی علمی مشغول بودند، به گروه دوم پیوست.

- ۱) طرح مباحث عقلی و فلسفی - تکریم علم به عنوان ثمرهٔ خردورزی
- ۲) طرح مباحث عقلی و فلسفی - دعوت به یادگیری علم در هر جا که باشد
- ۳) ارزش قائل شدن برای خود اندیشه و خردورزی - طرح مباحث عقلی و علمی
- ۴) ارزش قائل شدن برای خود اندیشه و خردورزی - تکریم پیوستهٔ عالمان و دانشمندان

۴۴- مناسب‌ترین دلیل برای اینکه ملاصدرا نام مهم‌ترین کتاب فلسفی خود را براساس مراحل سفر عرفانی انتخاب کرده، کدام است؟

- ۱) وی در این کتاب، مراحل چهارگانهٔ سفر عرفانی را تبیین عقلی و فلسفی کرده است.
- ۲) در این کتاب، مباحث فلسفی متناظر با مراحل سفر عرفانی دسته‌بندی و تدوین شده‌اند.
- ۳) مباحث این کتاب در مورد چگونگی سلوک به سوی حق و سپس بازگشت به خلق است.
- ۴) ملاصدرا فیلسوفی عارف بود و عارفان معتقدند که سیر و سلوک انسان به سوی کمال، مراحلی دارد.

۴۵- کدام عبارت درست است؟

- ۱) در نظریهٔ دموکریتوس، اگر برخورد ذرات را تصادفی بدانیم، اتفاق به معنای نفی غایتمندی را پذیرفته‌ایم.
- ۲) این نظریه که جهان کنونی، در اثر انفجار یک مادهٔ فشرده گسترش یافته، با وجود علت نخستین ناسازگار است.
- ۳) اگر بگوییم جهان طبیعت و موجودات آن، طی یک فرآیند تدریجی به تکامل رسیده‌اند، نوعی اتفاق را پذیرفته‌ایم.
- ۴) کسی که باور داشته باشد با وجود ابر در آسمان و سرمای هوا، ممکن است باران نبارد، اصل وجود علی را نفی کرده است.

۴۶- کدام عبارت با برهان اخلاقی کانت سازگار است؟

- ۱) وجود نفس غیرمادی را فرض می‌گیرد.
- ۲) نشان می‌دهد که چرا خدا باید وجود داشته باشد.
- ۳) انسان را به رعایت اصول اخلاقی دعوت می‌کند.
- ۴) با استفاده از مقدمات عقلی، وجود خدا را اثبات می‌کند.

۴۷- اشتقاق فیلسوفان به دو گروه عقل‌گرا و تجربه‌گرا، به کدام مسئله مربوط می‌شود؟

- ۱) اختلاف نظر در مورد برتری عقل بر حس
- ۲) نقش عقل در شناخت موجودات طبیعی
- ۳) قلمرو و محدودیت‌های قوهٔ عقل
- ۴) کاربردهای مختلف مفهوم عقل

پاسخنامه تشریحی

- ۱ - گزینه ۲ موضوعی را که نسبت به محمول وجود، رابطه حتمی دارد، وجوبی می‌گویند. مثل قضیه دوم. موضوعی را که نسبت به محمول وجود، رابطه احتمالی دارد، امکانی می‌گویند. مثل قضیه اول
- ۲ - گزینه ۴ اگر وجود جزئی از ماهیت باشد، صرف تصور یک ماهیت باعث می‌شود که وجود هم تحقق پیدا کند و بنابراین تمام ماهیت‌ها واجب‌الوجود بودند. تشریح گزینه‌های دیگر:
- گزینه «۱»: اینکه دو مفهوم را از یک واقعیت انتزاع کنیم در هر صورت امکان‌پذیر است. اگر وجود هم جزئی از ماهیت باشد باز می‌توانیم از یک ماهیت مفاهیم مختلفی را انتزاع کنیم.
- گزینه «۲»: این گزاره در صورتی درست است که وجود همان ماهیت باشد، نه اینکه فقط جزئی از آن باشد.
- گزینه «۳»: تفاوت ماهیت‌ها بنا به همین که ماهیت‌های متفاوتی هستند می‌تواند پابرجا باشد.
- ۳ - گزینه ۲ تجربه‌گرایان (غیر از دیوید هیوم) باور داشتند که انسان با مشاهده و تجربه برخی حوادث متوالی پی برده است که بین برخی پدیده‌ها، نوعی رابطه ضروری برقرار است و نام آن را «علیت» گذاشته است. رد سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۱: به دیدگاه هیوم نزدیک‌تر است، چرا که معتقد بود این نتیجه‌گیری انسان چیزی به جز یک توهم ذهنی نیست و رابطه ضروری بین پدیده‌ها وجود ندارد.
- گزینه ۳: اینکه هر چیزی باید تنها به وسیله حس و تجربه تحلیل و بررسی شود، عقیده مشترک همه تجربه‌گرایان است و ربطی به عبارت ذکرشده در صورت سوال ندارد.
- گزینه ۴: نتیجه این مقدمات نشان‌دهنده چگونگی درک علیت توسط انسان از نظر تجربه‌گرایان است و ربطی به یافتن مصادیق علیت ندارد.
- ۴ - گزینه ۴ بررسی گزینه‌ها:
- گزینه «۱»: ابن سینا می‌گویند چون اشیا جهان ذاتاً ممکن‌الوجودند، برای موجود شدن به واجب‌الوجود بالذات نیاز دارند.
- گزینه «۲»: هر دو به یک شیوه مورد تبیین و بررسی قرار می‌دهند.
- گزینه «۳»: فیلسوفان مسلمان معتقد بودند، اثبات وجود خدا از طریق استدلال عقلی امکان‌پذیر است.
- ۵ - گزینه ۱ - اصالت وجود، بنیادی‌ترین اصل فلسفی ملاصدرا است که بر سایر مباحث فلسفی او اثر عمیق گذاشته است و به آن رنگ و بوی اصالت وجودی بخشیده است.
- بنیان دوم فلسفه صدرایی، وحدت وجود است. او می‌گوید هستی یک حقیقت و یک واحد حقیقی بیش نیست.
- مراتب داشتن وجود: از نظر ملاصدرا، با اینکه هستی یک حقیقت واحد است اما این حقیقت، دارای درجات، مراتب و شدت و ضعف است.
- ۶ - گزینه ۲ هر اراکلیتوس که از فیلسوفان پیش از سقراط است، از حقیقتی به نام لوگوس سخن می‌گوید که هم به معنای یک وجود و حقیقت متعالی است و هم به معنای نطق و سخن و کلمه، یعنی به هر دو کاربرد عقل توجه داشته است. از نظر او کلمه و سخن ظهور و پرتو عقل متعالی و برتر می‌باشد. جهان و اشیا نیز ظهور آن وجود و آن حقیقت متعالی و برتر هستند.
- * دقت کنید گزینه چهار، گزینه درستی است اما به صورت سؤال توجه شود که گفته شده نتیجه فلسفی کاربرد لوگوس.
- ۷ - گزینه ۲ نظر ملاصدرا این بود که از میان ماهیت و وجود، مفهوم وجود است که اصیل و واقعی است. واقعیت خارجی مابازاء و مصداق وجود داشت. پس وجود اصالت دارد نه ماهیت.
- ۸ - گزینه ۱ از آنجا که ابن سینا شناخت حسی و تجربی (حاصل همکاری حس و عقل) را قبول دارد، این عبارت به عقاید او نزدیک‌تر است. او از ما می‌خواهد علاوه بر مطالعه عالم طبیعت، برای کشف ویژگی‌ها و روابط پدیده‌های آن، در رابطه وجودی این عالم با مبدأ کل جهان هستی نیز تأمل کنیم که این کار از حواس بر نمی‌آید و مستلزم استفاده از اصول عقلانی است. رد سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۲: مشاهده، استقرا و آزمایش، تنها ما را با بخش‌هایی از عالم طبیعت (که تنها بخشی از مراتب وجود است) آشنا می‌کند. در ضمن برای رسیدن به یک بینش کلی درباره همان عالم طبیعت هم نیازمند چیزی فراتر از حس و تجربه هستیم. مثلاً برای تأمل در روابط پدیده‌ها (علیت) و رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا به عقل و اصول عقلانی نیاز داریم.
- گزینه ۳: از نظر ابن سینا بررسی و مطالعه تجربی موجودات به‌تنهایی ما را به وجود خالق نظام احسن نمی‌رساند؛ بلکه برای این کار نیازمند عقل و استدلال عقلانی هستیم.

گزینه ۴: منشاء و مبداء آثار کل عالم طبیعت، طبع و ذات کل آن است، نه طبیعت تک تک موجودات آن.

۹ - گزینه ۱ به دلیل اصل سنخیت میان علت و معلول، معلول‌های معین و خاص از علت معین و خاص خود پدید می‌آیند. (تأیید گزینه ۱)

رد گزینه ۲: صرف همراهی دو پدیده نشان‌دهنده علت و معلول بودن آنها نیست؛ مثلاً: شب و روز همواره پی‌درپی هم هستند، ولی هیچ‌کدام علت دیگری نیستند.

رد گزینه ۳: به جهت اصل سنخیت میان علت و معلول هر یک از آثار متفاوت یک پدیده با آن پدیده تناسب دارند؛ بنابراین از وجود یکی از آن آثار می‌توان به خود آن پدیده و از آن پدیده می‌توان به آثار دیگرش رسید و آنها را تشخیص داد. (نه اینکه فقط احتمال داد)

رد گزینه ۴: اثر را فقط می‌توان به علت تامه نسبت داد و علت تامه شامل مجموع عوامل است، یعنی شرط لازم و کافی برای به وجود آمدن یک پدیده (معلول) و علت ناقصه هر یک از عوامل است که هنوز کامل نشده‌اند. به عبارتی علت ناقصه شرط لازم است، ولی هنوز شرط کافی نشده است.

۱۰ - گزینه ۱ درک بدیهیات؛ مربوط به مرحله «عقل بالملکه» و دلیل‌آوری؛ مربوط به مرحله «عقل بالفعل» است. (تأیید گزینه ۱) بدیهی است؛ در «عقل بالملکه» حکم به وجود هر چیزی نیاز به دلیل عقلی یا حسی و تجربی دارد. بدیهی نیست در اینجا وجود گزاره‌هایی که از طریق استدلال اثبات می‌شوند و حکم شده‌اند و نیاز به دلیل دارند (عقل بالفعل).

رد گزینه ۲: گزاره تجربی بدیهی نیست. (عقل بالفعل). با توجه به تعریف؛ تصور و تصدیق، بدیهی است. (عقل بالملکه).

رد گزینه ۳: اصل امکان شناخت بدیهی است، ولی اینکه این شناخت از سوی قوای خود انسان پدید می‌آید لزوماً بدیهی نیست، (اما به نظر می‌رسد طراح کنکور این مورد را بدیهی در نظر گرفته باشد (عقل بالملکه)!!)

با توجه به اینکه (جاندار) و (بی‌جان) نقیض هم هستند و اجتماع و ارتفاع آنها محال است؛ پس این امر بدیهی است. (عقل بالملکه)

رد گزینه ۴: اگرچه قریب بدیهی بودن است، ولی می‌توان آن را با تعریف مثلث شکل سه‌ضلعی اثبات کرد، معمولاً چنین ادراکی را بدیهی در نظر می‌گیرند و مربوط به (عقل بالملکه) معرفی می‌کنند.

۱۱ - گزینه ۱ بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: او معتقد بود تنها راه شناخت واقعیات حس و تجربه است؛ رابطه ضروری میان علت و معلول را نمی‌توان از طریق مشاهده حسی و تجربه به‌دست آورد و باید یک راه تجربی دیگر برای آن پیدا کرد.

گزینه ۳: دکارت معتقد بود که اصل علیت بدون دخالت تجربه به‌دست می‌آید.

گزینه ۴: از نظر فلاسفه مسلمان اصل علیت یک قاعده عقلی است و از تجربه به‌دست نمی‌آید.

۱۲ - گزینه ۳ یکی از نتایج اصل سنخیت آن است که انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب با آن را دارد. به همین سبب می‌کوشد ویژگی‌های هر شی را بشناسد و به تفاوت‌های آن با اشیای دیگر پی ببرد تا بهتر بتواند آثار ویژه آن را شناسایی کند. البته برای اینکه بدانیم از هر علتی کدام معلول پدید می‌آید، باید از تجربه کمک بگیریم و از طرق مختلف تجربی، آثار و معلول‌های هر علتی را شناسایی کنیم. آنان می‌گویند اصل سنخیت پشتوانه عقلی نظم دقیق جهان است و دانشمندان با تکیه بر همین اصل، تحقیقات علمی خود را پیگیری می‌کنند.

گزینه ۱: معلول امکان ذاتی دارد، یعنی ذات و ماهیتش نسبت به وجود و عدم مساوی است.

۱۳ - گزینه ۳ عقل به دو قسم عقل عملی و نظری تقسیم می‌شود و براساس آن، دانش بشری نیز دو قسم می‌گردد:

عقل از آن جهت که درباره رفتارهای اختیاری انسان و باید و نبایدهای او، مانند باید راست بگویند، باید قانون را رعایت کند و نباید دروغ بگوید و نباید ظلم کند، عقل عملی نامیده می‌شود و تلاش حاصل از آن، علم عملی است.

۱۴ - گزینه ۴ فارابی و ابن‌سینا می‌گویند عقل در هنگام تولد به صورت یک استعداد است که باید تربیت شود تا رشد کند، یعنی همانطور که انسان مراحل کودکی، نوجوانی و جوانی را می‌گذراند و رشد جسمی او تکامل می‌یابد، عقل نیز تربیت‌مراحل را طی می‌کند و کامل می‌شود. اولین مرحله عقل بالقوه نام دارد. دومین مرحله عقل بالملکه می‌گویند. در این مرحله عقل مفاهیم و قضایای بدیهی را درک می‌کند.

۱۵ - گزینه ۳ انسان در هر چیزی که مشاهده می‌کند، دو جنبه می‌یابد: موجود بودن و چستی داشتن. وقتی به پدیده‌ای اشاره می‌کنیم، منظور این است که به وجود داشتن آن پی برده‌ایم.

۱۶ - گزینه ۴ استدلال ابن‌سینا این است که موجودات در ذات خود نسبت به وجود و عدم مساوی‌اند. و برای بیرون آمدن از تساوی و وجود داشتن نیازمند علتی هستند که خودش ممکن‌الوجود نباشد. ملاصدرا استدلال ابن‌سینا را ارتقا بخشید و توضیح داد که همه موجودات و واقعیات جهان، عین وابستگی و نیاز هستند و «وابستگی» و نیاز به غیر، سراسری وجود آنها را فراگرفته است.

۱۷ - گزینه ۳ ملاک درستی و نادرستی از نظر یک فیلسوف، این است که بتواند آن گزاره را با واقعیت مطابقت دهد و اثبات کند.

۱۸ - گزینه ۱ حکمت اشراق نوعی بحث از وجود است که تنها به نیروی عقل و ترتیب استدلال اکتفا نمی‌کند، بلکه آن را با سیر و سلوک قلبی نیز همراه می‌سازد. فیلسوف اشراقی می‌کوشد آنچه را در مقام بحث و استدلال به دست آورده با شهود قلبی و تجربه درونی دریابد و به ذائقه دل برساند.

۱۹ - گزینه ۴ «گاز بودن» از ویژگی‌های ذاتی «اکسیژن» و «ماده بودن» از ویژگی‌های ذاتی «فلز» است. پس رابطه موضوع و محمول هر دو عبارت وجوبی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: وجوبی (در غیر این صورت آب نیست). - امکانی (فعل می تواند وقوع حالت را نشان دهد؛ مانند «هوا سرد شد.»)

گزینه ۲: وجوبی (عایق بودن از ویژگی های چوب است). - امکانی (هر ویروس دیگری هم نوعی از ویروس است.)

گزینه ۳: امکانی (می توانست آب نداشته باشد). - وجوبی (از ویژگی های ذاتی جسم، محدود بودن در یک مکان است.)

۲۰ - گزینه ۲ از نظر فیلسوفان مسلمان، استدلال عقلی، شهود و وحی هر سه ما را به حقیقت واحدی می رسانند و تأییدکننده و کمک کننده به یکدیگر هستند؛ گرچه هر کدام روش خاص خود را دارند و از مسیرهای متفاوتی در جست وجوی حقیقت هستند. (تایید گزینه ۳) البته ما انسان ها چون توانمندی های عقلی محدود و متفاوتی داریم، ممکن است در استدلال عقلی و یا در فهم وحی دچار اشتباه شویم و به نتیجه های نادرست برسیم و احساس کنیم میان دستاوردهای عقلی ما و داده های وحی تعارض هایی وجود دارد. در این قبیل موارد باید تلاش علمی خود را افزایش دهیم و از دانش دیگران بهره ببریم تا بتوانیم خطاهای خود را اصلاح کرده و از گمان تعارض میان یافته های عقلی و دستاوردهای وحیانی رهایی یابیم (تایید گزینه ۱)

از طرف دیگر فیلسوفان مسلمان معتقدند عقل بهترین ابزار برای تفکر در آیات و روایات است. ما به کمک عقل در آیات قرآن می اندیشیم و با این تفکر و تدبیر، به معارف قرآن پی می بریم. همچنین ایمانی ارزشمند است که پشتوانه عقلی داشته باشد. ایمانی که از این پشتوانه تهی است، ارزش چندانی ندارد و چه بسا انسان را به سوی کارهای غلط و اشتباه نیز بکشانند. (تایید گزینه ۲) اما از آنجا که عقل تنها راه شناخت و درک معارف قرآنی نیست و می توان از طریق شهود و معرفت قلبی هم به شناخت رسید، می توان به گزینه ۳ ابراد وارد کرد که در مورد راه های شناخت معارف وحیانی تنها به عقل اشاره کرده است.

همچنین وحی تنها مختص پیامبران و تنها راه رسیدن به آن خواست خداوند است، نه تهذیب نفس. (رد گزینه ۴)

۲۱ - گزینه ۲ دکارت می گفت عقل انسان به طور ذاتی معرفت هایی مستقل از تجربه دارد که معرفت به وجود نفس مجرد یکی از آنهاست. کانت نیز معرفت را حاصل همکاری عقل و حس می داند. از سوی دیگر او در استدلالش برای ضرورت وجود خدا در سیری عقلانی وجود نفس مجرد را ثابت می کند. پس این دو بر سر تجربی نبودن معرفت به وجود نفس مجرد اشتراک دارند.

دکارت، استدلالی عقلی مبنی بر وجود خداوند ارائه می دهد، اما کانت «ضرورت وجود خدا» را بر مبنای وجدان اخلاقی اثبات می کند، بنابراین این دو فیلسوف در اینجا تفاوت نظر دارند.

تشریح گزینه های دیگر:

گزینه «۱»: اشتراک نظر - اشتراک نظر

گزینه «۳»: اختلاف نظر (این عبارت نظر کانت است). - اشتراک نظر

گزینه «۴»: اشتراک نظر (البته این نظر در کتاب درسی به دکارت نسبت داده شده است، اما چیزی در کتاب وجود ندارد که بگوید کانت با چنین نظری مخالف است) - اشتراک نظر

۲۲ - گزینه ۴ معلول در رابطه علیت هستی اش را از دیگری (علت تامه) می گیرد و وجودش ضرورتاً وابسته به وجود آن علت است.

تشریح گزینه های دیگر:

گزینه «۱»: اگر علت ناقصه باشد نمی توان گفت حتماً به معلول وجود می دهد.

گزینه «۲»: معلول قبل از اینکه موجود شود چنین است، وقتی به وجود بیاید دیگر این تعریف در مورد آن صدق نمی کند.

گزینه «۳»: هر نوع وابسته بودن معلول را مشخص نمی کند، بلکه وابستگی در اصل وجود باید باشد. مثلاً بچه هم به مراقبت مادر وابسته است، اما مراقبت مادر علت وجودی بچه نیست.

۲۳ - گزینه ۳ - این گزاره یک گزاره بدیهی است. در مرحله عقل بالملکه است که انسان می تواند مفاهیم و قضایای بدیهی را درک کند.

- این قضیه بدیهی نیست و نیاز به رشد و شکوفایی عقل دارد تا بتواند از مشاهده عالم طبیعت به چنین شناختی برسد. پس ذیل عقل بالفعل قرار می گیرد.

- این گزاره هم گزاره ای بدیهی است و در مرحله عقل بالملکه فرا گرفته می شود.

۲۴ - گزینه ۳ فلسفه ای که ملاصدرا بنیان گذاشت و آن را رسماً «حکمت متعالیه» نامید، نتیجه تکاملی دو مشرب فلسفی گذشته، یعنی فلسفه مشاء و فلسفه اشراق و نیز انس دائمی وی با وحی الهی و قرآن کریم بود. (رد گزینه ۴) به عبارت دیگر، در شخصیت وجودی ملاصدرا برهان عقلی و شهود قلبی و وحی قرآنی با هم الفت یافته و از این الفت، فلسفه ای برآمد که سرآمد فلسفه های قبل از خود شد. پس وی نه تنها با شهود قلبی آشنا بود، بلکه در شکل دهی نظام فکری و فلسفی خود از آن تأثیر پذیرفته بود. (رد گزینه ۲)

این نکته حائز اهمیت است که بهره مندی ملاصدرا از عرفان و شهود یا وحی قرآنی، فلسفه او را از معیارهای پذیرفته شده در دانش فلسفه تهی نساخت و به عرفان یا کلام تبدیل نکرد. زیرا وی در مقام فیلسوف می دانست که ملاک فلسفی بودن یک متن یا سخن، این است که اولاً هر مبحثی که طرح می کند، به موضوع فلسفه، یعنی وجود و مسائل بنیادی آن، مربوط باشد و ثانیاً متکی بر عقل و استدلال عقلی باشد، نه شهود قلبی و یا بیان نقلی و قرآنی. ایشان این اصل را در آثار فلسفی خود، به خصوص در اسفار، مراعات کرده و در هر موردی که از شهود یا وحی الهی بهره برده، از این دو منبع نه به عنوان پایه استدلال بلکه به عنوان تأیید و شاهد کمک گرفته است. (رد گزینه ۱ و تأیید گزینه ۳)

۲۵ - گزینه ۴ فیلسوفان تجربه گرا عقل را به کلی کنار نمی گذارند، بلکه می گویند عقل ادراکی مستقل از تجربه ندارد.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه «۱»: عقل از نظر فلاسفه تجربه‌گرا با روش تجربی می‌تواند به شناخت واقعیت برسد.

گزینه «۲»: از نظر این فلاسفه، عقل (اگر روش تجربی را به کار بندد) می‌تواند قوانین طبیعت را بشناسد.

گزینه «۳»: فلاسفه تجربه‌گرا مخالفتی با کاربرد عقل در تدبیر زندگی انسان ندارند. آنها فقط می‌گویند. عقل به تنهایی این کار را نمی‌کند، بلکه از تجربه کمک می‌گیرد.

۲۶ - گزینه ۲ حمل «لفظ، بر «اسم»، یعنی اینکه بگوییم «لفظ اسم است»، حملی است که نیازمند دلیل می‌باشد چون الفاظ به غیر از اسم، اقسام دیگری نیز دارند و مثلاً ممکن است که فعل باشد. حمل «گرد» بر «دایره» از سوی دیگر بی‌نیاز از دلیل است؛ یعنی به عبارت دیگر، قضیه «دایره گرد است.» نیازمند دلیل نیست.

۲۷ - گزینه ۱ اگر ماهیتی را در نظر آوریم که موجود نیست و هرگز هم موجود نبوده و نخواهد شد، می‌توانیم بگوییم که ممتنع‌الوجود است؛ حال یا ممتنع‌الوجود بالذات، مانند مثلث چهارضلعی، یا ممتنع‌الوجود بالغیر مانند دریای جیوه. گزاره‌ای که به درستی می‌توان درباره هر دوی این حالت‌ها گفت که درباره جفت‌شان صحیح باشد این است که تاکنون موجودی که علت تامه‌شان باشد تحقق نیافته است و هرگز هم تحقق نخواهد یافت، چون اگر علت تامه یک چیز تحقق یابد خود آن نیز تحقق خواهد یافت و حال آنکه می‌دانیم این موضوع مفروض ما، ممتنع‌الوجود است. بنابراین گزینه ۱ صحیح خواهد بود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: نمی‌شود لزوماً گفت که این موضوع فرض گرفته شده توسط صورت سؤال ممتنع بالذات است و ممکن است که ممتنع بالغیر باشد و علت آن موجود نباشد.

گزینه «۳»: ذات این موضوع لزوماً از هستی امتناع ندارد، بلکه می‌تواند ماهیتی ممکن باشد که فقط علت موجود نشده و نخواهد شد.

گزینه «۴»: این موضوع مورد و علل آن نیز می‌توانند همگی موضوعاتی «ممکن» باشند؛ یعنی امکان وجودی داشته باشند یا به عبارت دیگر ممکن‌الوجود باشند. این گزینه چون «امکان» وجود داشتن را سلب کرده است نادرست می‌باشد.

۲۸ - گزینه ۳ همه فیلسوفان اعم از تجربه‌گرایان حتی هیوم به این نکته اذعان دارند که کودکان با مشاهده جهان به مرور و در اثر تجربه، پی می‌برند میان برخی پدیده‌ها نوعی توالی وجود دارد و توالی و تکرار پدیده‌ها یک موضوع قابل درک حسی برای انسان است که مورد تأیید همه فلاسفه عقل‌گرا و تجربه‌گرا می‌باشد.

۲۹ - گزینه ۴ براساس اصل وجوب علی و معلولی باید گفت که اگر علت یک پدیده موجود باشد، معلول آن نیز ضرورتاً و قطعاً وجود خواهد داشت و اگر معلولی وجود داشته باشد، علت آن نیز ضرورتاً موجود است و محال است خلاف این باشد. بنابراین گزینه «۴» جواب صحیح تست خواهد بود.

نکته: قید «پس از» در گزینه «۱» موجب غلط شدن این گزینه شده است. چون به لحاظ فلسفی، از نظر زمانی فاصله‌ای میان وجود یافتن علت با معلول آن وجود ندارد و نمی‌شود گفت که معلول پس از علت وجود می‌یابد.

۳۰ - گزینه ۱ طبق متن کتاب فیلسوفانی مانند کرگور و ویلیام جیمز (که بنیان‌گذار مکتب پراگماتیسم است.) معتقدند که برای اثبات خدا و ایمان به وی نمی‌توان از عقل کمک گرفت. همچنین ویلیام جیمز بیان می‌دارد: «من معتقدم که دلیل وجود خداوند عمدتاً در تجربه‌های شخصی درونی ما نهفته است.» یعنی به صورت غیرمستقیم می‌توان از این گفته برداشت کرد که وی دلایل عقلی برای باور به خدا را نه تنها لازم، بلکه ممکن نیز نمی‌داند. در نتیجه بدون پذیرش عقلی خداوند نیز امکان برقراری ارتباط معنوی و احساس حضور وی وجود دارد و ناممکن نیست.

از طرفی فیلسوفان مسلمان معتقدند که ابتدا باید وجود خدا را از طریق عقل و تفکر و اندیشه پذیرفت و سپس با وی ارتباط معنوی برقرار کرد و یک زندگی متعالی و معنادار را سامان بخشید. البته درک و پذیرش هر فردی نیز به اندازه توان عقلی و فکری اوست. بنابراین فلاسفه اسلامی امکان برقراری ارتباط معنوی با خداوند، بدون پذیرش عقلی وی را منتفی می‌دانند.

بنابراین فیلسوفان مسلمان معتقدند که ابتدا باید خدا را به صورت عقلی اثبات کرد تا سپس بتوان از ثمرات آن (معنادار شدن زندگی) استفاده کرد اما فیلسوفان تجربه‌گرا معتقدند که فارغ از اینکه خدا هست یا نیست؛ باید او را پذیرفت تا زندگی انسان معنادار گردد.

۳۱ - گزینه ۲ نزاع و اختلاف بر سر محدودۀ کارآمدی عقل که در اروپا به وجود آمد، از عصر نوزایی یا رنسانس و نوزایی آغاز شد که فرانسیس بیکن و رنه دکارت از پیشگامان آن بودند. این در حالی است که ترجمۀ آثار فلاسفه‌ای همچون ابن‌سینا و ابن‌رشد به زبان لاتین، از قرن‌ها پیش و حتی قبل تر از توماس آکویناس آغاز شده بود. بنابراین گزینه «۲» نادرست بوده و پاسخ این سوال می‌باشد.

۳۲ - گزینه ۴ شناخت‌های بدیهی مربوط به مرحله عقل بالملکه می‌باشند؛ فهم اینکه دو جسم نمی‌تواند هم‌زمان در یک‌جا قرار گیرد، بدیهی است.

۳۳ - گزینه ۱ بنابر نظریه اصالت وجود و اعتباری بودن ماهیت، در خارج، این وجود است که جریان و سریان دارد و حقیقت عینی را تشکیل می‌دهد و عقل و ذهن انسان، براساس مراتب و شدت و ضعف وجود، ماهیت را از آن انتزاع می‌کند.

تشریح سایر گزینه‌ها:

۲- این عبارت مربوط به تعریف ماهیت است نه اعتباری بودن ماهیت.

۳- مفهومی که از هستی یک موجود در ذهن منعکس می‌شود، ماهیت است.

۴- ماهیت ساخته ذهن از حقایق موجود است.

همه عبارت‌های بالا مربوط به عقل بالفعل است چون نیازمند درک جداگانه و استدلال است.

۳۴ - گزینه ۲ برهان مشهور ارسطو بر اثبات وجود خدا، برهان حرکت نام دارد. او معتقد است که وجود حرکت در عالم نیازمند محرکی است که خود آن محرک،

حرکت نداشته باشد. زیرا اگر آن نیز حرکت داشته باشد، نیازمند یک محرک دیگر است و آن محرک دوم نیز به همین ترتیب نیازمند محرک است و سلسله محرک‌ها تا بی‌نهایت جلو خواهد رفت که چنین تسلسلی عقلاً محال است.

۳۵- گزینه ۲ از نظر فلاسفه مسلمان اصل علیت یک قاعده عقلی است و از تجربه به دست نمی‌آید و خودش پایه و اساس هر تجربه‌ای است. پس هر تلاش تجربی خود مبتنی بر این قاعده است. در عین حال، این‌گونه نیست که انسان به‌طور مادرزادی در همان بدو تولد با این قاعده آشنا بوده و آن را درک می‌کرده است. آنان می‌گویند: همین که ذهن انسان شکل گرفت، متوجه می‌شود که وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی‌شود.

(قاعده و اصل امتناع اجتماع نقیضین). پس از درک این اصل انسان درمی‌یابد که حوادث خودبه‌خود رخ نمی‌دهند و صدای علل و عواملی هستند.

۳۶- گزینه ۴ افلاطون در مواردی نیز از خداوند با عنوان مثال خیر یاد می‌کند و توضیح می‌دهد که در پرتو آن دارای حقیقت می‌شوند و همان‌طور که روشنایی شبیه خورشید است، اما خود خورشید نیست، حقایق نیز شبیه به مثال خیر هستند نه خود آن.

۳۷- گزینه ۱ عقل از آن جهت که درباره رفتارهای اختیاری انسان و باید و نبایدهای او باشد، بحث می‌کند، عقل عملی نامیده می‌شود. مثل اینکه انسان باید راست بگوید که این مورد در گزینه ۱ دیده می‌شود و سایر گزینه‌ها مربوط به آن نمی‌شود.

۳۸- گزینه ۲ دیوید هیوم (فیلسوف حس‌گرا و تجربه‌گرای قرن هجدهم) دلایل دکارت و سایر فیلسوفان عقل‌گرا (که شناخت عقلی مستقل از حس را قبول داشتند) را به دلیل اتکای صرف به عقل مردود می‌دانست؛ زیرا معتقد بود عقل اساساً ادراک عقلی مستقل از حس و تجربه ندارد. رد سایر گزینه‌ها:

- گزینه ۱ و ۳: هیوم معتقد بود مهم‌ترین برهان فیلسوفان الهی، برهان نظم است که از تجربه گرفته شده است، اما این برهان توانایی اثبات یک وجود ازلی و ابدی و نامتناهی را ندارد. این برهان فقط می‌تواند ثابت کند که یک ناظم و مدبّر این جهان را اداره می‌کند، اما اثبات نمی‌کند که این ناظم خالق همان خداوندی است که نیازمند علت نیست و واجب‌الوجود است. این عقیده هیوم ربطی به مردود دانستن دیدگاه فلاسفه عقل‌گرا ندارد، بلکه یکی از برهان‌های رایج بین فلاسفه الهی را نقد و بررسی می‌کند.

- گزینه ۴: این عبارت اگرچه مورد تایید هیوم است اما دلیل مردود دانستن دیدگاه فلاسفه عقل‌گرا نیست، بلکه نشان‌دهنده بنیان فکری او و سایر فیلسوفان تجربه‌گرا مبنی بر بی‌اعتباری ادراک مستقل از حس است.

۳۹- گزینه ۳ مقدمه دوم استدلال فارابی به این شرح است: «هر چیزی که وجودش از خودش نباشد (معلول باشد) علتی مقدم بر خود دارد که به او وجود می‌دهد.»؛ پس تنها معلول‌ها دارای علت هستند، نه همه واقعیت‌ها. خداوند واقعیتی است که وجود از جانب خودش است و علتی مقدم بر خود ندارد. در کادر «بررسی» درس ۶ کتاب درسی روی این موضوع تأکید زیادی شده است؛ چرا که برتراند راسل (فیلسوف انگلیسی قرن بیستم) هم چنین نتیجه اشتباهی را از استدلال فارابی برداشت کرده بود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

- گزینه ۱: نتیجه مقدمه دوم استدلال فارابی است.

- گزینه ۲: با هیچ‌یک از مقدمات استدلال فارابی منافاتی ندارد.

- گزینه ۴: مقدمه نخست استدلال فارابی است.

۴۰- گزینه ۴ در دوره دوم حاکمیت کلیسا (قرن ۱۰ تا ۱۳ میلادی) فیلسوفان و حکمای مسیحی تحت تأثیر مطالعه کتاب‌های ابن‌سینا و ابن‌رشد و سایر فیلسوفان مسلمان، به عقل و تبیین عقلانی مسائل دینی روی آوردند، اما از آنجا که توجه به عقل و عقلانیت با مبانی اولیه کلیسای کاتولیک سازگاری نداشت، به تدریج با گسترش عقل‌گرایی، تفکر دینی مسیحیت عقب‌نشینی کرد تا جایی که در دوره رنسانس عقل جای دین را گرفت و کاملاً بر فضای فکری و فرهنگی جامعه اروپایی حاکم شد. (رد گزینه‌های ۱ و ۲)

- رد گزینه ۳: اگرچه روی آوردن فیلسوفان اروپایی به عقل و تبیین عقلانی مسائل دینی سرآغاز تغییر و تحولات فکری و اجتماعی آنان شد، اما دلیل کنار رفتن دین مسیحیت و شکست خوردن آن در برابر براهین عقلی، ناسازگاری مبانی اعتقادی کلیسای کاتولیک با عقل و عقلانیت بود.

۴۱- گزینه ۲ نتیجه خاص و غایت مشخص مجموعه حوادث باید از قبل از وجود آنها تعیین شود، چنان‌که این حوادث باید طوری طراحی شوند که آن نتیجه خاص را محقق کنند.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه ۱: این عبارت مصداق معنای چهارم اتفاق است که با قوانین قطعی طبیعت و رابطه علیت تقابلی ندارد و فقط ناشی از علم ناقص ماست.

گزینه ۳: دیدگاه تکاملی می‌تواند با علیت سازگار باشد. اینگونه که قوانین علی جاری باشند و تکامل هم در چارچوب این قواعد شکل بگیرند.

گزینه ۴: نظریه مه‌بانگ با قرائت خاصی می‌تواند با علت نخستین سازگار باشد. جهان می‌تواند خالق و علت نخستینی داشته باشد که شکل موجودیت یافتن آن را بدین طریق طراحی کرده باشد.

۴۲- گزینه ۱ اگر سلسله‌ای نامتناهی از علت‌ها داشته باشیم که هر علت وابسته به علت قبل از خود باشد، بدین معناست که آغاز و ابتدایی در کار نیست. در این صورت اصلاً چیزی پدید نمی‌آید (وجود هیچ معلولی ضرورت پیدا نمی‌کند) که نوبت به معلولی که اکنون پیش روی ماست برسد.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه ۲: تسلسل علل نامتناهی همان چیزی است که در صورت سؤال توضیح داده شده است. سؤال نتیجه تسلسل را خواسته است.

گزینه ۳: در تسلسل نامتناهی اصلاً چیزی پدید نمی‌آید که بخواهد بی‌شمار باشد.

گزینه ۴: به هیچ علتی نمی‌رسیم.

۴۳ - گزینه ۱ الف) این گزاره گزاره‌ای فلسفی در مورد خداوند (وجود مطلق) است. بنابراین مربوط به طرح مباحث عقلی و فلسفی است.

ب) پیامبر در حکایتی که در این مورد آمده است، با رفتارش جویندگان علم و خود علم را تکریم کرده است.

۴۴ - گزینه ۲ ملاحظراً کتاب «الحکمت المتعالیه فی الاسفار الاربعه» را با الهام از سفر چهار مرحله‌ای عارفان در چهار بخش تنظیم و تألیف کرده است. او در هر بخش از کتاب، مباحث فلسفی متناسب با محتوای سفر عرفا در آن مرحله را بیان می‌کند.

۴۵ - گزینه ۱ چون در نظریهٔ دموکریتوس تمام تحولات جهان در اثر برخورد ذرات سرگردان صورت می‌پذیرند، اگر این برخوردها تصادفی باشند، نمی‌توانند هدف و غایت از پیش تعیین شده باشند و این یعنی اتفاق به معنای سوم «نهی غایتمندی». (تأیید گزینه ۱)

رد گزینه ۲: درست است که بیان بعضی دانشمندان نظریهٔ مه‌بانگ یا بیگ‌بنگ چنین تصویری را ایجاد می‌کند که جهان بی‌علت به وجود آمده است، ولی خود نظریهٔ مه‌بانگ یا بیگ‌بنگ با اعتقاد به علت نخستین سازگار است؛ زیرا می‌توان گفت علت نخستین مادهٔ بسیار فشرده را ایجاد کرده و به گونه‌ای آن را طراحی کرده است که با یک انفجار منجر به گسترش جهان شود.

رد گزینه ۳: اگر این تکامل تدریجی از پیش معین و طراحی شده از قبل باشد، هیچ اتفاقی رخ نداده است.

رد گزینه ۴: ممکن است چنین شخصی علت تامه بارش باران را شامل عواملی غیر از ابر و سرما نیز بداند که چون آن عوامل محقق نشده‌اند معلول هم ایجاد نشده است. در این صورت اصل وجوب علی و معلولی نفی شده است.

۴۶ - گزینه ۲ یعنی نشان داد چرا خدا باید وجود داشته باشد. (تأیید گزینه ۲)

رد گزینه ۱: او ضرورت وجود نفس غیرمادی را نیز ثابت کرد، نه اینکه صرفاً فرض کرده باشد.

رد گزینه ۳: این برهان درصدد دعوت انسان به رعایت اخلاق نیست؛ بلکه درصدد نشان دادن ضرورت وجود خدا به‌عنوان پشتوانهٔ اخلاق است.

رد گزینه ۴: ایمانوئل کانت در حقیقت ضرورت وجود خدا را اثبات کرد، نه وجود خدا را.

۴۷ - گزینه ۳ در همان ابتدای دورهٔ رنسانس اختلاف میان فلاسفه دربارهٔ کارآمدی عقل آغاز شد که از مباحث معرفت‌شناسی می‌باشد و به تدریج رشد کرد.

این اختلاف تا آنجا گسترش یافت که فیلسوفان اروپا به دو دستهٔ عقل‌گرا (راسیونالیسم) و تجربه‌گرا (پوزیتیویسم) تقسیم شدند.

(رد سایر گزینه‌ها)

پاسخنامه کلیدی

۱ - ۲	۸ - ۱	۱۵ - ۳	۲۲ - ۴	۲۹ - ۴	۳۶ - ۴	۴۳ - ۱
۲ - ۴	۹ - ۱	۱۶ - ۴	۲۳ - ۳	۳۰ - ۱	۳۷ - ۱	۴۴ - ۲
۳ - ۲	۱۰ - ۱	۱۷ - ۳	۲۴ - ۳	۳۱ - ۲	۳۸ - ۲	۴۵ - ۱
۴ - ۴	۱۱ - ۱	۱۸ - ۱	۲۵ - ۴	۳۲ - ۴	۳۹ - ۳	۴۶ - ۲
۵ - ۱	۱۲ - ۳	۱۹ - ۴	۲۶ - ۲	۳۳ - ۱	۴۰ - ۴	۴۷ - ۳
۶ - ۲	۱۳ - ۳	۲۰ - ۲	۲۷ - ۱	۳۴ - ۲	۴۱ - ۲	
۷ - ۲	۱۴ - ۴	۲۱ - ۲	۲۸ - ۳	۳۵ - ۲	۴۲ - ۱	